

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, Sector 6
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național
al Cercetării Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
URSACHE, PETRU

Pulbera de Aur / Petru Ursache ; pref. de Magda Ursache ;
postf. de Lucia Negoită. - București : Eikon, 2020
ISBN 978-606-49-0317-4

I. Ursache, Magda (pref.)
II. Negoită, Lucia (postf.)
821.135.1

DTP: Mihăiță Stroe

Editor: Valentin Ajder

Petru URSACHE

PULBEREA
DE AUR

Prefață de Magda Ursache

Postfață de Lucia Negoită

Multe dintre pagini sunt construite după legile narative ale „romanelor cinematografice”, care scot în evidență un *crescendo* al faptelor, o acumulare de argumente, luminând mai puternic punctele culminante ale întâmplărilor relatate. Cuvintele își multiplică, prin patetica lor rostire, ecoul lor benefic în inimile noastre. Cartea aceasta, așa cum recunoaște Magda Ursache, va fi fost cu siguranță greu de scris și poate va fi fiind la fel de greu de citit. În opinia noastră, ea constituie o lectură cu folos, care atestă trecerea unui examen cu un anume coeficient de dificultate. Una din concluziile cărții repune, în plan moral, pledoaria profesorului Ursache, pentru respectarea demnității umane: „...drepturile omului implică necesar și logic drepturile neamului, adică adevărul general uman, același pentru toți, împotriva comunismului distrugător de lume și de istorie”.

La capătul acestor însemnări, facem o adâncă reverență în fața editorului împătimit de carte, Valentin Ajder. Datorită lui, avem la îndemână toate volumele postume ale cărturarului.

Epilog

Pentru cea care semnează aceste rânduri omagiu, la șapte ani de la plecarea la Domnul a profesorului Petru Ursache, lectura cărții comentate a lăsat urme adânci.

Ar fi trebuit să vorbesc poate mai mult despre bucurie. Despre iubire și devoțiune. Despre urmele luminoase pe care „omul bun al culturii românești” ni le lasă fiecăruia dintre noi, ca semne ale unei *alte puteri*.

Eu mi-am regăsit partea mea de rost. Partea de frumos, de bine, de har, de bună cuviință.

Aleg acum taina gândului smerit. Care poate fi citit doar... în tăcerea dintre cuvinte.

Lucia Negoită,
iulie 2020

CUPRINS

Cuvînt lă(r)muritor despre „Pulberea de aur”5

CAPITOLUL I. REPERE ABSOLUTE

<i>Doina</i> și iar <i>Doina</i>	15
Starea chenotică a geniului	53
Totdeauna Eminescu	59
Ficțiuni thanatice la Eminescu	66
Arsenalul „galaxiei Grama” sau <i>Alt-Alt</i> Eminescu	78
Nepoții lui Grama.....	85
Ion Creangă: cel <i>de ieri</i> , cel <i>de astăzi</i>	92
Pretexte pentru evocarea lui Creangă.....	103
Ceata lui Creangă.....	111
Maeștri ai imaginărilor grotesc	116

CAPITOLUL II. PULBEREA DE AUR

„Generația în pulbere” sau generația eroică?.....	127
Noul barbar	142
O carte dreaptă pentru Eliade.....	148
Rădăcini și Modele.....	154
O carte fără noroc... ..	160
Elemente pentru „povestea lui nu ”	185
Lumea lui Cioran	191
„Aduceți degrabă haina cea mai bună...”	198
Exilul, zarca, schitul.....	206

CAPITOLUL III. BASILICA-BISERICĂ

Chipul antropologic al ființei	219
Comportamentul religios	227
Omul autohton și întrebător	253

Războiul icoanelor pe ecran postmodern	260
Semnele vremii	275
Nașterea și Învierea în celulă	282
Iov – povara suferinței asumate	292

CAPITOLUL IV. TERRA – ȚARĂ – ȚĂRAN

Sămănătorul-semănător sau Imaginarul sărbătoresc al Sămănătorului	317
Istorie și etnoistorie	326
Iorga-Sadoveanu-Basarabia	339
Un basarabean martirizat pentru limba română	351
O cruce de basarabean	365
Vinătoarea de capete	372
Românii la Est de Nistru	379
Românii despre ei înșiși	394
PETRU URSACHE – Un cărturar strălucit, un respectat magistru	401

*Doina și iar Doina**1. Cuvînt lămuritor*

S-a făcut închisoare pentru *Doina* lui Eminescu, pe vremea comuniștilor și, mai ales, a sovietizării. Multe decenii, poezia a fost scoasă din manualele școlare, edițiile au apărut ciuntite, forfecate, orice aluzie cît de vagă în exegeza critică a fost eliminată prompt de slujbașii cenzurii, iar pe nefericitul autor, care-și asuma un asemenea curaj, îl așteptau zile negre. Numai la Aiud *Doina* se recita și se cînta în libertate deplină, ca să confirme paradoxul că într-o închisoare poți fi mai liber decît în libertate.

Eram elev intern la Liceul Național din Iași, în 1948, anul reformelor dezastruoase care au transformat România într-o colonie. Pe atunci, numai pe vagoanele de tren i se mai citea numele: mai exact, România, cu *î* din *i*, cum ceruse Al. Graur. Lingvistica era și ea „armă de luptă”. Cuvîntul *patrie* era interzis; internaționaliștii proletari n-aveau patrie. A fi patriot însemna, pentru ei, să iubești Uniunea Sovietică și pe marele ei conducător, Stalin. Serile, ne obligau să vedem filme sovietice, de război; rulau chiar într-unul dintre dormitoare, proiectate pe un perete acoperit cu un cearșaf. După o asemenea vizionare, care ne încrîncena (pe noi, fii de țărani veniți din diferite părți ale Moldovei, ba și pe cîțiva basarabeni refugiați), niște elevi din clasele mari au început să cînte *Doina*. O auzeam prima oară. Imediat, dintr-o sală din apropiere, a venit răspuns: o voce plăcut modulată, recitînd. A urmat vânzoleala cumplită. Tinerii aceia inimoși n-au mai terminat anul școlar și nici n-au mai fost văzuți multă vreme. Din cînd în cînd, îl mai întîlnesc pe unul dintre ei (C.), pensionar, membru al Asociației Deținuților Politici – Iași. Despre colegul și prietenul meu Adrian Onofrei n-am mai aflat nimic, niciodată.

Ce-i deranja pe oamenii kaghebeului și pe mercenarii lor autohtoni? Înainte de toate, primele versuri ale *Doinii*: „De la Nistru pîn' la Tîsa/ Tot românul plînsu-mi-s'a”, cuvinte simple, dar electrizante,

clocotitoare ca toată suferința noastră, grea de secole. Zice Cioran (*De l'inconvenient d'être né*, 1973): „În Europa, fericirea se termină la Viena. Mai departe, nenorocire peste nenorocire, dintotdeauna”.

Nimic din ce știam, ca rugăciune ori cîntec, bocet ori tropar, nu exercita asupra mea o forță atît de copleșitoare, de mistică, de întăritoare ca *Doina* lui Eminescu. O recitam cu prietenii sau singur. Orice vers constituia un reper, un mod de a te regăsi pe tine însuși. Și în gînd, abia îngînată, *Doina* se dovedea a fi mai puternică decît întregul aparat de propagandă și de opresiune. Tocmai de aceea a fost năpraznic eliminată de peste tot; s-a dorit rășluirea, uitarea ei.

O Românie „de la Nistru pîn' la Tisa”, adică în granițele ei naturale, era total împotriva intereselor imperialismului de la Răsărit. Visul Rusiei de expansiune spre Apus se sfărîma mai totdeauna din cauza acelor *Latins des Carpats* și a voinței lor de unire. Versurile „Din Hotin și pîn' la Mare/ Vin muscalii de-a călare” puteau să le fie indiferente în raport cu cele două, de la început. „De-a călare” au mai mers rușii prin țara asta, cînd era făcută bucăți. Mai profitabil pentru ei era (și este!) să nu existe o Românie mare, compactă, cu granițe bine conturate, „de la Nistru pîn' la Tisa”, ca să poată controla tot spațiul. Asemenea prilejuri, păgubitoare în ce ne privește, au avut, nimic de zis, dar trebuie să se rețină: numai sub presiune și în baza unor tratate impuse din afară. La această situație tensionată, dramatică, Vestul (care nu face acte de caritate) a contribuit din plin, iar rușii au profitat nestingheriți, începînd cu Pacea de la Adrianopol, continuînd cu Conferința de la Paris, Congresul de la Berlin, culminînd cu tratatele de la Yalta și Postdam. Să nu se uite că armata română a luptat pînă la Stalingrad împotriva comunismului. Urmarea: rușii au fost lăsați (deși puteau fi îngrădiți drastic) să ne impună o doctrină respinsă cu arma și să ne preschimbe în gubernie. Și asta la umbra tratatelor în floare. În sfîrșit, „aliații” și-au făcut apariția. După ce i-am așteptat decenii în șir cu *brațele* deschise, ne-am trezit iarăși cu *brațele* încărcate de tratate. Ba chiar s-a ivit un nou concept, spațiul non-vestic, delimitat de o altă cortină, economică.

Să convenim că tratatele se încheie între parteneri care, cel puțin pentru un segment de timp, au interese comune. Cu alte cuvinte, ce

mai contează că unii au optat pentru Stalin, alții pentru Hitler? Vorba lui Stere: mai bine cu nemții decît cu rușii. În fapt, „anglo-americanii”, aliați vremelnici cu bolșevicii, nu s-au putut abate de la înțelegerea încheiată, cum ne-ar fi convenit nouă. Dar dacă primii se pot numi *aliați* în raport cu bolșevicii, iar rușii *învîingători* în raport cu noi, mai există o categorie de neprieteni, care, după cum s-au comportat, nu se numesc decît într-un singur fel: *trădători*. Ei sînt autohtonii filsovietici, orientați după turnul Spaski, deci slujitori ai intereselor Moscovei, în momente de cumpănă, pe un „pămînt de cumpănă”. Sovieticii puteau să interzică *Doina*, să atenteze la ideea de Românie Mare, la unitatea, la independența noastră, puteau arde bibliotecii întregi, păduri, lanuri, puteau goli minele, cum au și făcut-o. E privilegiul trist al cuceritorului. Din păcate, de partea lor s-a aflat și elementul intern, român, evreu, maghiar ori țigan, numit pe scurt *seksot*, adică *secretni sotrudnik*. „Statele cad, scria din exil Pamfil Șeicaru, într-o tulburătoare scrisoare, cînd presiunea din *exterior* găsește procesul de descompunere din *interior*”. Oricînd și oriunde se întîmplă să fie blamat particularul etnic, să fie agresate trăsăturile identitare, cultura, limba aparținînd unui popor anume, să fie jefuite bunuri din zestrea acestuia, însă e destul de greu să distrugi o națiune-stat fără sprijin din interior. „Aliații”, „învîingătorii”, „cuceritorii” își au un statut strict temporal, stabilit prin tratate, dar statutul de trădător nu se schimbă. Și nu există vreun cod al moralei sau al jurisdicției care să-l absolve de vină.

Controversată înainte și după metanoia din '89, *Doina* nu este numai o capodoperă, alături de *Lucafărul*, *Glossa*, *Odă (în metru antic)*, *Mai am un singur dor*, *Scrisorile*, dar și „cîntecul năzuințelor noastre eterne: e cea mai categorică evanghelie politică a românismului”. Aceste cuvinte de neuitat au fost rostite de Octavian Goga la dezvelirea unui monument Eminescu, în localitatea Sîn Nicolaul Mare.

Orice vers din *Doina* are o semnificație aparte; privită în totalitate, poezia are sens de sine stătător, ca orice compoziție unitară, tocmai de aceea autorul a revenit în mai multe rînduri asupra ei, pînă a definitivat-o. Dar, cum am observat, unele grupuri de versuri („De la Nistru pîn' la Tisa/ Tot românul plînsu-mi-s'a”; „Din Hotin și pîn' la

Mare/ Vin muscalii de-a călare”) se disting față de altele, îndeplinind rolul unor centri nervoși într-un organism viu. Este și cazul versurilor atât de aspre, îndurerate „Cine-a îndrăgit străinii/ Mînca-i-ar inima cîinii”, de proveniență orală. Prin „străini” (aflăm din operele politice), Eminescu îi avea în vedere pe „veneticii” slavi, greci, evrei, care se așezau „pe la noi” încălcînd legile țării și se îmbogățeau rapid, pe căi frauduloase. Blestemul îi vizează deopotrivă pe românii care li se alăturau, întru jaful și sărăcirea țării. În tinerețea mea, străini erau sovieticii, ca și toți slugoii și ajutoarele de slugoi care li se aliau, dinăuntru, în campania de depreciere, de nimicire a orgoliului național, știut fiind că, în lipsa acestui motor al devenirii, orice popor se degradează, cade din istorie.

E de subliniat că, rezolvată corect și în respectul legilor țării, o chestiune economică (așa cum se prezintă problema străinismului la originile ei) n-ar fi devenit una politică. Poate că *Doina* n-ar fi depășit interesul pentru care a fost proiectată, și anume de poezie ocazională. După inaugurarea statuii lui Ștefan cel Mare, din iunie 1883, putea intra în uitare. Din păcate, situația reclamată de poet nu s-a schimbat la data respectivă. Mai mult, în multe privințe se menține și astăzi. Cominterniștii sînt o specie mutantă, tot mai viguroasă. „Tezele” nu s-au modificat prea mult: tradiția orbește, trage-n jos, etnocrăția e anti-intelectuală, națiunea română nu e chiar o națiune, oricum, hotarele vor dispărea, demonul naționalist trebuie exorcizat și blocul ortodox sfărîmat, odată cu „miturile istorice ale românilor”. Să le mai enumăr? Iată-le: mitul latinității, al continuității, unității de neam, al rezistenței contra năvălitorilor și-al vitejiei strămoșilor.

Și pentru că părinții și copiii stalinismului sînt în relații excelente, discursul apodictic al foștilor proletculți a fost recuperat. Se potrivește mînușă în acțiunea de forțare a „revizuirilor”, de minimalizare a valorilor culturale. *Doina* a fost acuzată de xenofobie și de naționalism vulgar, agresiv, poluant, în numele „europenizării”. Cum era să „intrăm” ieri în U.R.S.S. cu *Doina* lui Eminescu? Și cum o să „intrăm” în Europa cu aceeași *Doină* și iar *Doină*?

2. Pamfletul politic

Trebuie să ne dezobișnuim a-l mai socoti pe Eminescu drept o fire unidimensional-poetică, abstractă și cufundată în idealurile utopice ale „unei lumi ce nu mai este”; indiferent față de timpul prezent și de propria-i persoană, dar cu privirea melancolică și obosită întoarsă spre vremuri îndepărtate ce „niciodată n-or să vie iară”. Poetul (ca și Actorul) are libertatea de a-și schimba măștile. Imaginea unui Eminescu veșnic visător, zîmbind trist, așa cum a fost receptată de junimiști, mi se pare perfect credibilă, dar cu precizarea că ea îl reprezintă numai pe Poet. Nu este exclus ca însuși Eminescu să fi cultivat cu intenție cîteva linii conforme unui asemenea chip; mai ales că, temperamental și organic, avea înclinații în direcția comportamentului visător și melancolic; era și în spiritul mentalului romantic, al personalităților puternic individualizate; este de sesizat și un sensibil impuls schopenhauerian în ce privește destinul geniilor de excepție și neînțelese. Maiorescu a mers în această direcție în schița de portret consacrată poetului și nu a greșit: așa se gîndea în epocă, fapt confirmat și astăzi, prin creația poetică ori prin documente colaterale indubitabile. Dar criticul s-a înșelat în două privințe: în primul rînd, s-a oprit la Eminescu-poetul, îndeosebi la autorul acelor poezii care se disting prin „limbă frumoasă”, „sentimente general-umane” (dragoste, bucurie, tristețe), „înălțare impersonală”. Nu a observat însă că Eminescu nu-l urmează întru totul pe Schopenhauer, în sensul că Poetul nu rămîne fidel conceptului de *reprezentare*. El știe că „înălțarea impersonală”, ca esență a *reprezentării* și modalitate de sfidare a *voinței*, constituie condiția valorii poetice. Tocmai de aceea, multe poezii, îndeosebi dintre antume (*Luceafărul*, *Glossa*, *Mai am un singur dor*, *Venere și Madonă*, *Dorința*, etc.), pot fi receptate din perspectiva „înălțării impersonale” și a arhetipurilor ideale. Dar *voința* nu este *înlăturată* din activitatea superioară a spiritului, cum crede filosoful german. Dacă prin *înălțare* și renunțare la bucuriile efemere ale existenței mundane Eminescu se situează în sfera ideală a arhetipurilor și construiește imagini contemplabile, *voința* îl ajută să se implice, cu toată energia titanică, în inima realului și a concretului. Aicea, „jos”, el descoperă o lume hidoasă, infamă, decăzută,

pe care o respinge cu minie și dispreț. Alături de poezii ale *înălțării impersonale* ca *Luceafărul* și *Glossa*, sîntem în măsură să identificăm și poezii ale *voinței*, printre ele aflîndu-se *Doina*, *Scrisoarea III*, *Ai noștri tineri*.

Reprezentarea și voința, cele două concepte fundamentale ale filosofiei lui Schopenhauer, antitetice în fond, nu se exclud în imaginarul poetic eminescian, ci își fixează un anume spațiu spiritual, unde binele și răul se află în dispută, pentru poziții strategice. Înfruntarea valorilor morale fundamentale (Binele – Răul) și a principiilor (androginia) are la Eminescu o îndepărtată existență în istoria teogonică a omenirii. În momente de disperare, de pierdere de sine, el are impresia că un fel de maniheism (de dihotomie bine/ rău) stă la originea tuturor lucrurilor. Ideea o exprimă încă în *Andrei Mureșanu*. În legătură cu aceasta, D. Murărașu observa, pe bună dreptate: „Gîndirea din *Mureșanu* – 1872 este îmboldită de realitățile trăite de neamul nostru, acestea ducînd la concepția că răul, pe care-l vedem adesea triumfînd, nu este în dependență de împrăjurări, ci există în sine ca lucru, ca inerent vieții:

„Dar nu! E – atîta mințe – atîta plan de rele
S-a grămădit puternic în viața ginții mele,
Încît îmi vine – a crede că sîmburele lumii
E răul”.

Spre deosebire de D. Murărașu, nu putem adera la pasajul citat decît sub următoarea alternanță: sau este vorba de un acces de nervozitate datorat imposibilității acceptării a situației prezente sau de o degradare continuă a timpurilor mitice și originare. Dacă își citează propria nație, este pentru că Poetul a urmărit-o din timpurile ei mitice și s-a convins de căderea ei treptată. Atît poezia (*Memento mori*, *Săracă țară de sus*, *Scrisoarea III*), cît și majoritatea articolelor politice pledează în spiritul acestei originale filosofii a istoriei. Continua D. Murărașu: „Copleșit de gîndirea lui amară, Mureșanu se ridică împotriva dumnezeirii și întonează un imn de slavă lui Satan, ca înfăptuitor al revoltei. De la convingerea nefericirii naționale, poetul s-a înălțat la aceea a nefericirii universale. Viziunea prăbușirii lumilor este grandioasă:

„Văd chaosul că este al lumilor săcrii,
Că sori mai pîlpîii roșii gigantice făclii
Ș-apoi se sting. Nimicul, lințoliu se întinde
Pe spațuri deșerte, pe lumile murinde”.¹

Este un pasaj pe care îl scot la iveală unii critici pentru a ilustra, chipurile, ateismul poetului, chiar refuzul creștinismului. A-l face pe Dumnezeu un complice al răului și a-l transforma pe Mureșanu într-un apologet al lui Satan nu este decît o figură retorică pe care poetul o utilizează în momente de disperare. De altfel, „Dumnezeu” și „Satan” sînt nominalizări convenționale. Ei pot fi raportați la orice religie. Aceeași figură retorică re apare, tot într-un moment de enervare, zece ani mai târziu. Este vorba despre un articol politic din „Timpul” (17 mai, 1883), *Sila morală*. Citim: „Dar trebuie să fie cineva budist pentru a crede că Dumnezeu n-a putut fi cu totul nedrept și c-a putut să pună și în putrefacție o scînteie de adevăr”. Articolul, foarte violent, a fost provocat de cererea unui deputat „roșu” (liberal) de a se infirma votul acordat în plenul Camerei unui prefect, sub pretext că procedura s-ar fi abătut de la regulă. Poetul arată că puterea (guvernarea liberală) susține răul pe toate căile, spre folos propriu. Demagogia e crasă: semnănd doar defecțiunea, fără a se gîndi măcar la sancționarea ei. Dimitrie Brătianu, președintele liberal al corpurilor legiuitoare, a propus atunci cu ironie: cele două Camere să se numească una *pușcărie*, cealaltă *carantină*. Eminescu i-a preluat ideea: „Omul pozitiv știe că cretinizarea morală exclude orice sentiment de bine și orice putere de judecată dreaptă și că numai cele două institute recomandate de d. Dimitrie Brătianu pot scăpa societatea română de asemenea creaturi”. Iată că invocarea lui Vlad Țepeș din *Scrisoarea III* își are un corespondent în articolele politice. Formule cu intenții caricaturale ori denigratoare circulă și într-o parte și în alta, ele aflîndu-se, cum am spus, sub regimul *voinței*. Se deschide o perspectivă nouă și sigură: așa cum nu trebuie să privim antumele separate de postume,

¹ D. Murărașu, *Mihai Eminescu. Viața și opera*. Editura „Eminescu”, București, 1983, p. 220-221.

ci în corelare, și poeziile care au ca suport moral *voința* trebuie raportate neapărat, acolo unde e cazul, la articolele politice. Observația s-a mai făcut (începând cu Ioan Slavici și continuând cu D. Caracostea, D. Murărașu, D. Vatamaniuc), dar nu în spiritul conceptului schopenhauerian de *voință*.

Exemplele de corelație și rapel sînt numeroase. Iată cîteva. Ca adversar al liberalilor, Eminescu a polemizat înainte de toate cu „Românul”, organul lor de presă. Era normal să-l aibă în atenție permanent, aproape obsesiv, pe C. A. Rosetti și să-l facă răspunzător de multe rele. „Din focarul Bucureștilor, putreziciunea morală se menține metodic asupra întregii țări, din păienjenişul *hidoasei pocituri* se-nînd firele în filialele societății de exploatare ce au forma de comitete de salut politic. Pe cînd nici o îndreptare nu se face nici școlii, nici bisericii, nici ramurilor de producție materială, tot pe atunci presa veșniciei minciuni discută subtilități despre cea mai bună organizare a statului. Militari care au pus pistolul în pieptul lui Vodă Cuza azi au reintrat în rangurile lor militare și sînt decorați; omul care a proclamat la Ploiești republica și l-a detronat pe Vodă e-naintat, primește decorații și reprezintă azi pe monarhul pe care l-a trădat ieri înaintea altor principii. A-și călca jurămîntul a devenit în România un titlu de înaintare”.¹ Autorul îl viza totodată și pe Carol I, prea îngăduitor în situații alarmante. „O slugărnice necondiționată la ordinele stăpînilor miniștri, o deplină absență de spirit și o buimăceală neconținută la discutarea legilor, o înfiorătoare lipsă de patriotism la tratarea cestiunilor naționale, iată atmosfera generală, iar asupra unor discuții mlăștinoase, insipide, lipsite de spirit și de *voință* spre bine, vezi răsărind cîte un chip ciudat și baroc, cîte-o stîrpitură radicală în a cărei fizionomie se concentrează oarecum toate trăsăturile neplăcute ale tuturor națiilor semibarbare din Orient, vezi tipuri atît de pocite încît abia (o) fantezie de caricaturist le-ar putea inventa, punîndu-se într-adins să le iscodească, iar etnologul ar sta cu brațele încrucișate înaintea acelor specimene, neștiind, nu între ce oameni, dar în genere între ce soi de

¹ Mihai Eminescu, *Opere politice II, (La noi ca la nimenea)*, Iași, Editura „Timpu”, 1998, p. 43-44.

ființe organice să le claseze”.² Încă un exemplu: „Nu sîntem a reveni la umilitul apel pentru unire al „Românului”, la mutra blîndă și supusă pe care o face hidoasa pocitură cînd vede cum că ștreangul politicii șarlătănești pe care o face s-o dicteze de doi ani și mai bine a început să-l gîtuie. Nu ne pasă asemenea de mîntuirea ce-o caută, tinzînd minile în dreapta și în stînga, pentru a găsi razim în primejdia sa”.³ Să nu fi înțeles gazetarul Eminescu imperativul național pentru o reconciliere aducătoare de pace internă? Și conservatorii dădeau semne în favoarea unei astfel de apropieri. Pactul s-a produs într-adevăr și s-a numit „opozitia miluită”, atît de des blamată în deceniile ce au urmat. Oricum, poate fi identificată, pe viu, starea morală negativă a clasei politice, determinîndu-l pe poet să-i dea formă versificată într-un anume fragment din *Scrisoarea III*.

Articolele politice scot la iveală și o altă sursă pentru aceeași compoziție poetică, de data aceasta antitetice, idealizantă: „Ne aducem amînte de o duioasă legendă păstrată în memoria popoarelor din Peninsula Balcanică. Cînd Mahomed II s-a întîmplat la Rovine cu mica oștire a lui Mircea cel Bătrîn, în partea turcilor era ca aliat vestitul Marcu Crăișorul, eroul legendelor slave. Cînd a văzut mulțimea săgeților române întunecînd văzduhul ca nourii cerului, a căzut în genunchi, rugîndu-se: «Fă-mă, Doamne, să cad în luptă, dar să învingă creștinii».

Craiul Marcu a căzut în bătălie, dar Mircea a ieșit biruitor”.⁴

Cele două categorii de exemple, primele cu aspect caricaturizant (autorul trimite chiar la această categorie a artei), ultimul idealizant, pun în evidență însuși structura compozițională, adesea comună poeziilor tip *Scrisoarea III* și multora dintre articolele politice. Se poate

² Mihai Eminescu, *Cbestiunea evreiască (Guvernul liberal și responsabilitățile sale)*. Antologie, prefață și note de D. Vatamaniuc. București, Editura „Vestala”, 1998, p. 64.

³ Mihai Eminescu, *Opere X. Publicistică*. 1 Noiembrie 1877, 15 Februarie 80. „Timpu”. Cu 16 reproduceri după publicații și manuscrise (*Nu sîntem dispuși*). Ediție critică îngrijită de un colectiv de cercetători de la Muzeul Literaturii Române. Coordonator Dimitrie Vatamaniuc. Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1989, p. 128.

⁴ Mihai Eminescu, *Opere X (Sîntem în ajunul unei soluțiuni)*, ediția citată, 330.